קאפיטל צוויי און צוואנציק

צוריק אין דער היים

איך בין אריין אין פאסט־ביורא צו שיקן א טעלעגראמע, אז איך קום אהיים. דער אנגעשטעלטער האט איבערגעלייענט דעם קורצן טעקסט און האט זיך א קרים געטון:

— איר מעגט זיך שעמען. פון ישראל טעלעגראפירט נישט א ייד צו זיינע קינדער „כ׳קום אהיים”. איר קערט זיך בלויז אום צו אייער צייטווייליקן וווינ־ארט. דא איז די היים פון יעדן יידן.

איך האב נישט געענטפערט. איך האב זיך מיט קיינעם נישט געוואלט קריגן אין מיין לעצטן טאג אין מדינת־ישראל.

מיר האבן פארבראכט אין ישראל וואכן לענגער, ווי מיר האבן אויסגע־רעכנט, און איך האב געבענקט אהיים. איך האב געבענקט נאך די קינדער, נאך די אייגענע פיר ווינקלען. איך האב שוין געוואלט שלאפן אין מיין אייגן בעט. איך האב געבענקט נאך די גאסן פון ברוקלין, איך האב געוואלט א קוק טון אויף מיין אמעריקע. איז עס אמת, ווי זיי זאגן דא, אז מיינע נישט־יידישע שכנים פון גאס קוקן אויף מיר מיט פארבארגענער שנאה? איז עס אמת, אז די יידן פילן זיך נישט זיכער אויף די גאסן פון ניו־יארק? זיי האבן דא אזוי פיל אריינגערעדט אין מיר וועגן דער אוממעגלעכקייט פון יידן צו לעבן צווישן נישט־יידן, אז איך הייב שוין באלד אן זיי צו גלויבן. וויינעקסטנס, בין איך א היפש ביסל דערשראקן.

מיר זענען געפארן צום לופט־פעלד. מיין ברודער און שוועגערין זיצן לעבן אונדז אומעטיקע, פארטראכטע. איך כאפ א באהאלטענעם קוק אויף מיין

ברודער: א מיטליאָריקער ייד. איך פּרווו אים צונויפּפּאָרן מיטן אכט־יאָריקן יינגעלע, וואָס איך האָב איבערגעלאָזט מיט אכט און דרייסיק יאָר צוריק אין אמאָליקן רוסלאַנד, און עס פּאָרט זיך נישט. איך בין דאָ געווען קרוב צו דריי חדשים, און מיר דאַכט זיך, אַז איך האָב זיך נאָך נישט גוט דורכגערעדט מיט אים. ווי א שאָטן זענען אַריבער די פינף און אכציק טעג. יאָ, ווי דער מדרש זאָגט: ווי א שאָטן וואָס פליט פאַרביי, נישט ווי דער שאָטן פון א וואַנט, נאָר ווי דער שאָטן פון א פויגל, וואָס פליט פאַרביי.

מיין ברודער טוט א זיפץ:

— וועלן מיר זיך נאָך ווידער זען?

איך ענטפער נישט. איך לייג נאָר אַוועק מיין האַנט אויף זיין אַקסל. אָבער איך בין נישט טרויעריק. איך טראַכט איצט וועגן דער היים. איך וויל שוין דאָרט זיין. די פרייד פון פאָרן אַהיים שטייגט אַריבער דעם טרויער פון שיידן זיך מיטן ברודער און שוועגערין. די טאַקסי פליט איבער דעם פּלוין פון שרון. ס'איז א וואָלקנדיקער טאָג. עס הייבט אָן גיין א רעגן. מיין ברודער טוט א זאָג:

— איך בין שוין אכט און צוואַנציק יאָר אין ארץ־ישראל און עס האָט נאָך קיינמאָל נישט גערעגנט אין חודש אלול. איצט רעגנט גאָר און די פעלדער קוקן אויס נאַס און טרויעריק, ווי ביי מיר אויפן האַרצן.

מיין טעכטערל טוט א זאָג צו מיר מיט פרייד:

— שטעל זיך פאָר! אין קאַרגע צוויי טעג וועלן מיר זיין אין דער היים. איך וואָלט געוואָלט א קוק טון ווי די ווענט פון שטוב זעען אויס.

מיין ברודער פרעגט מיך:

— טאַקע אַזוי שטאַרק בענקט איר נאָך אַמעריקע?

איך האָב אים געענטפערט:

—וואָס מיינסטו? מ'פאַרגעסט אכט און דרייסיק יאָר לעבן אין איינע דריי חדשים?

מיין שוועגערין האָט געווישט די אויגן:

— ס'וואָלט געווען גוט ווען דו בלייבסט דאָ, אין יידן־לאַנד.

איך האָב איר נישט געענטפערט. מיר האָבן אָפּט אַזוי לאַנג גערעדט וועגן אַמעריקע און מדינת־ישראל. וואָס וועלן העלפן די דערקלערונגען אין די לעצטע מינוטן?

מיר האָבן געדאַרפט וואַרטן א צוויי שעה ביז דער עראָפּלאַן איז אָפּגע־פלויגן. די שעהן האָבן זיך געצויגן ווי פון פעך. ווען דער עראָפּלאַן האָט זיך גערירט פון אָרט האָב איך דערפילט א גרויסע דערלייכטערונג. איך האָב זיך

געמאַכט באַקוועם אויף מיין ווייכן שטול, אַנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אין ווענטל און בין באַלד אַריינגעפאַלן אין אַ שלאָף, ווי נאָך אַ טיפער צעטרייסלונג.

***

אַ גרויסע פרייד איז מיך באַפאַלן ווען מיר האָבן געלאַנדעט אין ניו־יאָרק, און איך האָב דערזען די ליבע פריילעכע פּנימער פון מיינע קינדער, חברים און פריינט, וואָס זענען געקומען אויפן פלי־פעלד אונדז מקבל פּנים זיין. מאָד־נע זיס האָט געקלונגען דאָס יידיש לשון אין זייער מויל. באַקאַנט און היימיש האָט מיר אויסגעזען די לאָנג־איילענדער לאַנדשאַפט.

איך בין געלעגן אין מיין אייגן בעט און האָב זיך צוגעהערט צו דעם גע־רודער פון די פּאַרטאַגיקע שעהען. איך האָב זיך געפילט רואיק און זיכער — איך בין צוריק אין דער היים.

איך בין אויפגעשטאַנען פרי און בין אַוועק און קאַבינעט. ס'איז נישט איבערצוגעבן די וואַרעמקייט און דאַאיקייט, וואָס איך האָב דערפילט, ווען איך האָב דערזען דאָס באַקאַנטע מעבל, מיין שותף און מיינע קראַנקנשוועסטער אַלץ האָט אין מיר געזונגען: צוריק אין דער היים!

אָבער ביסלעכווייז, ביסלעכוויז האָט ארץ־ישראל אָנגעהויבן מיך פאַר־פאָלגן. אָט איז זונטיק אינדערפרי. איך בין געזעסן אויף דער גרינער באַנק לעבן מיין הויז. די גאַס איז געווען פול מיט קינדער, וואָס האָבן געשפּילט באַל. קיינער פון זיי איז צו מיר נישט צוגעגאַנגען. ווען זיי האָבן מיך דערזען, האָבן זיי מיך באַגריסט: האַ־יו! און באַלד זיך פאַרטון אין זייער שפּילן. יאָ, דער יתומים־צווילינג, אַל און ריטשאַרד, וואָס האָדעוועט זיך ביי מיין שכן מעקריי־ווי, איז צוגעקומען צו מיר בעטן קיי־גומי. איך האָב זיך געריכט אויף זיי און געגעבן יעדן פון זיי אַ גאַנץ פּעקעלע. אַל האָט קינדעריש אַ פרעג געטון:

— ווו ביסטו געווען אַ גאַנצן זומער?

עס האָט זיך ביי מיר אַרויסגעכאַפּט:

— אין יידן־לאַנד.

איך האָב זיך געוווּנדערט, וואָס איך האָב נישט געזאָגט „אין פּאַלעס־טינע” אָדער אין „מדינת־ישראל”, נאָר „אין יידן־לאַנד”.

יידן־לאַנד, יידן־לאַנד. דאָרט איז אַנדערש. אָט זיץ איך שבת אויף דעם ברוערס וועראַנדע. אַ גרופּע יינגלעך, אָנגעפירט פון אַ יונג מיידל, לויפט פאַר־ביי אין רעגימענטירטער אָרדענונג. זיי באַגריסן מיך אַלע אין איינעם: שלום! און קוקן מיט דערוואַרטונג אויף דעם פּאַק ציימונגען און זשורנאַלן וואָס ליגט ביי

מיר אויפן טיש. שפּעטער וועלן זיי צוקומען און זיך אָנהייבן ראַיען אין די אַלע צייטשריפטן. דערווייל זענען דאָ בלויז צוויי קינדער לעבן מיר, מיין ברו־דערס מיידעלע אביבה און דעם שכנס מיידעלע אילונה. זיי האָבן שוין איבער־געבלעטערט דעם „דבר לילדים", דעם „המשמר לילדים", „הצופה לילדים" און די אַנדערע קינדער־זשורנאַלן. זיי פּראַקטיצירן אַ טאַנץ „מים". זיי זינגען דאָס ליד וועגן וואַסער און באַגלייטן עס מיט אַ טאַנץ. מיין פרוי באַמערקט:

— איי, ווען מיר קאָנען זיי ברענגען אויף אַן אָוונט אין אונדזער שלום עליכם שול. דער עולם וואָלט משוגע געוואָרן.

באַלד וועלן קומען די קינדער פון זייער „פעולה". די אָנפירערין וועט סומען אויף אַ באַזוך צו מיין טאָכטער, זיי רעדן זיך גאַנץ גוט צוזאַמען. מיין טאָכטער רעדט יידיש און וואַרפט אַריין אַן ענגליש וואָרט, וואָס די סאַברעכע וועט באַלד געפינען פאַר דעם אַ העברעאישן אויסדרוק, און דאָס ארץ־ישראל־דיק מיידל וועט רעדן העברעאיש און אַריינוואַרפן אַ יידיש וואָרט, וואָס מיין טאָכטער וועט וועלן געפינען דעם העברעאישן טייטש. מיין טאָכטער וועט רעדן וועגן קיבוצים, און דאָס ארץ־ישראלדיק מיידל וועט זיך נאָכפרעגן וועגן אַמעריקע. אַביסל שפּעטער וועלן אָנקומען די איבעריקע פון דער חברה לייענען די צייטונגען און זשורנאַלן. עס וועט נישט לאַנג דויערן און זיי וועלן זיך אָנ־הייבן קריגן. דריי, פיר וועלן דווקא וועלן די זעלביקע צייטונג אין דער זעלבי־קער צייט. איך וועל דאַרפן שלום מאַכן צווישן זיי.

אַ באַל האָט אַ פלי געטון און זיך אָנגעקלאַפּט אין דעם דראָט, וואָס באַ־שיט די פענצטער פון מיין הויז. איך האָב זיך ווי אויפגעכאַפּט און בין אַוועק שפּאַצירן.

איך האָב באַגעגנט מיין אַלטן פּאָליציי־מאַן פון אונדזער געגנט. ער האָט זיך מיט מיר אַרומגעכאַפּט און אָנגעהויבן מיך אויספרעגן וועגן מדינת־ישראל. עפּעס גאָר אַן אַנדער פּאָליציי־מאַן איז מיר אַרויף אויפן זינען. ס'איז געווען אין רעננה. איך בין געשטאַנען אין בוך־געשעפט. איך בין געקומען אָפּנעמען אַ בוך, וואָס איך האָב באַשטעלט. דער מוכר־ספרים האָט מיר געמאַכט אַ חניפהלע:

—איך האָב געבראַכט בלויז צוויי עקזעמפּלאַרן פון דעם „פירוש הגיוני לספר איוב" פון אהרן קאַמינקאַ. איינעם פאַר אייך און איינעם פאַר אונדזער תנ"ך־לערער פון מיטלשול. מילא, ער דאַרף דאָס בוך, ווייל היי־יאָר וועט ער לערנען מיט די קינדער איוב. אָבער איר האָט מסתמא טאַקע באמת ליב תנ"ך.

אַ פּאָליציי־מאַן איז אַריין אין קראָם, אַ פּאָליציי־מאַן מיט אַ רעוואָלווער

און מיט אַלע קלאַפּער־געצייג. ער האָט געפרעגט דעם מוכר־ספרים צי ער האָט אַ באַנד ישעיה מיטן פירוש פון ש. ל. גרדון. ס'איז ביי אים פאַרפאַלן געוואָרן דער ספר. איצט איז דער גאַנצער גאַנג תנ"ך ביי אים אַ צעבראָכענער.

דער מוכר־ספרים האָט אים צוגעזאָגט, אַז ער וועט עס פאַר אים קריגן. דערווייל זאָל ער זיך באַקענען מיט אַ יידן פון אַמעריקע, וואָס האָט אויך ליב תנ"ך. דער פאָליציימאַן האָט צוערשט גערעדט צו מיר העברעאיש, דערנאָך אריבער אויף יידיש:

— נו, אַז איר קומט פון גלות און איר זענט פאַראינטערעסירט אין תנ"ך, זענט איר מסתמא דער אמתער קענער פון „שוואַרבע". איז אדרבה, ווי פאַר־טייטשט איר פסוק י"ג אין קאַפּיטל ו' אין ישעיה? וויפיל איך האָב נישט נאָכ־געזוכט פירושים, קלעפּט זיך נישט דער פסוק.

עס ווערט ערגער און ערגער. טאָג איין, טאָג אויס שטויסן זיך צוזאַמען די רעאַליטעטן פון דער היים מיט די פאַקטן פון מדינת־ישראל.

אָט בין איך געקומען אין „סיטי־האָל" פון ברוקלין, און באַלד קומט מיר ארויף דער „בית המועצות" פון רעננה. איך בין געגאַנגען זיך זען מיטן מעיאָר פון שטאָט. ער האָט מיך אויפגענומען מיט פרייד און גערעדט אַ זאַפטיקן יידיש. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף די לערערס פון די יידישע שולן. ער איז דאָ געווען אין אַמעריקע צענדליקער יאָרן. באַלד באַפעלט ער זיין סעקרע־טאַרין אָפּצורייניקן דעם שרייב־טיש און הייסט איר ברענגען טיי מכבד צו זיין די געסט. נאָכן טרינקען טיי האָט ער מיר געוויזן ווי מ'זעט גאַנץ רעננה דורך אַ פענצטער פון דריטן שטאָק. מיט שטאָלץ הייסט ער מיר ארויסקוקן און באַ־טראַכטן די גרויסע חנוכה־מנורה, וואָס שטייט אויפן שפּיץ טורעם פון „בית המועצות". ער דערקלערט מיר:

— ווען מיר צינדן אָן חנוכה די מנורה, זעט מען זי צוועלף קילאָמעטער ווייט.

ס'זענען מיר גישט ניחא די יידישע שולן. איך פאַרגלייך די ענגע צימער־לעך, די אויבער־שטיבלעך מיט די שול־בנינים פון רעננה, עין־חרוד, גבעת־חן און אַנדערע ישובים אין מדינת־ישראל.

עס שלאָפט זיך נישט ביינאַכט. עס עגבערן אין קאָפּ צענדליקער פאַרוואָסן.

— פאַרוואָס האָבן זיי געקאָנט איבערברעכן זייער לעבן, און מיר האָבן אַלץ געוואָלט מאַכן אונדזער לעבן באַקוועמלעכער?

— פאַרוואָס יאָגן מיר זיך אַזוי צו מאַכן אונדזערע קינדער פאַר קאַריע־ריסטן, און זיי יאָגן זיך, אַז זייערע קינדער זאָלן ווערן קיבוצניקעס, אָדער

מושב־עובדניקעס? מיר אַלע, זיי און מיר, זענען דאָך געקומען פון די זעלבי־קע שטעטלעך, ווו מיר האָבן געקוקט מיט פאַראַכטונג אויף מענטשן, וואָס האָבן אין זינען בלויז זייער קאַריערע?

עס עגבערט מיר אין קאָפּ:

— אַנטלויף. דו קאָנסט גרינג אָנקומען אין אַ קיבוץ. דו האָסט אַ פּראָ־פעסיע אין האַנט, ביסט אַ גוטער מויל־כירורג און ביסט נאָך נישט צו אַלט. דו וועסט לעבן צווישן יידן. וועסטו אָנהייבן רעדן העברעאיש. דער לשון איז דאָך אַ יידיש לשון. אין זעקס חדשים וועסטו שרייבן העברעאיש אַזוי גוט ווי יידיש רעדן אוודאי און אוודאי. וועסט אַליין איבערזעצן דיינע קינדער ביכער אויף העברעאיש. ס'אַראַ טייערן לייען-עולם וועסטו קריגן!

אָבער דאָס מיינט דאָך אַנטלויפן, ווידער אַנטלויפן פון אַ היים, פון פאָלק, אַנטלויפן פון שוועריקייטן, ווידער עמיגרירן. און נאָך מער, איך וועל דאָך מיט מיין אַנטלויפן צוגעבן, אַז עס איז נישטאָ קיין האָפענונג פאַר יידן מיט זייער יידישקייט דאָ, אין אַמעריקע. איך בין נאָך נישט גרייט אויפצוגעבן אַזוי גרינג אַ פינף־מיליאָניקן קיבוץ. און איך קאָן נישט אַרויסרייסן די יידישע צונג פון מיין מויל.

אָבער מיר איז קלאָר, אַז מיר קאָנען נישט אָנגיין אַזוי מיט אונדזער לעבן דאָ, אין אַמעריקע. מיר קאָנען זיך נישט צופרידנשטעלן בלויז מיט אַ צוגאָב יידישקייט. אַזאַ יידישקייט איז אַ גרינגע יידישקייט, אָבער זייער שווער צו טראָגן. מיר דאַרפן אָנהייבן לערנען זיך און דעם עולם, אַז מיר מוזן איבער־ברעכן אונדזער לעבן, צופּאַסן די אַלטע יידישקייט צו אונדזערע באַגריפן און גרינדן יידישע שטעטלעך דאָ. נו, האָט מען געפּרוווט און מ'איז דורכגעפאַלן. דאָס מיינט אָבער נישט, אַז מ'טאָר נישט פּרוון נאָך אַמאָל.

אוודאי איז איצט אַ סך שווערער אָנצוהייבן זיך איבערברעכן. מיר זענען אַלע אַלטע לייט, און דער יונגער דור יידן איז אפילו נישט אַנטאַגאָניסטיש צו אונדז. ער איז פרעמד. דאָך איז נאָך פאַראַן אַ גרויסער מיטליאָריקער דור און אַ קליינע יוגנט.

איין זאַך דאַרף זיין קלאָר: וועט דער גלות אָנגיין מיט זיין נישט־שעפע־רישקייט, מיינט עס אַ טאָטאַלער איבערברוך אין יידישער געשיכטע. אַ ניי יידיש פאָלק וועט איצט אויפשטיין. אַ פאָלק, וואָס וועט האָבן די אויסערלעכע פאָרמע פון יידישקייט, אָבער אין תוך וועט עס זיין אַ פאָלק ווי אַלע פעלקער, אַ קליין פעלקעלע אין נאָענטן מזרח. די, וואָס ווילן זיך באַנוגענען מיט דעם לעת־עתה און האָפן, אַז דאָס איז נישט מער עד יעבור זעם, האָבן אַ גלייכן וועג. די אָבער, וואָס ווילן נישט מסכים זיין, אַז דאָס יידישע פאָלק זאָל איינ־

שרומפן, זאָל אומעטום אונטערגיין און בלייבן בלויז אין מדינת־ישראל, די דאַרפן פאַרשטיין, אַז מיט אַ צונאָב־יידישקייט קענען זיי איצט נישט אָפּקומען. אָדער זיי וועלן איבערברעכן זייער לעבן און צוריק אויפבויען אַן אייגנאַרטיקע יידישקייט אין תפוצות ישראל, אָדער אויב נישט דאַרפן זיי מסכים זיין זיין צו קאָנצענטרירן אַלע כוחות אויף דעם אויפבוי פון מדינת־ישראל און אפילו פאַרנאַכלעסיקן אַלע היגע יידישע אינסטיטוציעס און יידיש לעבן. זיי דאַרפן אויפהאַלטן בלויז יענע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האַלטן, אַז מיר זענען בלויז באַמיסטיקונג פאַר מדינת־ישראל. קיין אַנדער אויסוועג איז נישטאָ, סיידן זיי ווילן זיך אַליין נאַרן און צעטומלען דעם עולם מיט פוסטע רייד.

דאָס זענען האַרבע רייד. זיי ווערן אָבער נישט אַרויסגעזאָגט מיט אַ גרינג האַרץ. דאָס איז דער אמת ווי איך האָב אים געזען. מ׳דאַרף זאָגן דעם אמת אפילו ווען עס טוט וויי זיך און אַלע נאָענטע און טייערע.

ס ו ף